

**Załącznik nr 1 do Uchwały Rady
Pedagogicznej Niepublicznego
Gimnazjum
im. Jana Pawła II w Laskowej
UCHWAŁA NR 10 /2010-2011 z dnia 22 października 2010**

PROGRAM

PRACY Z UCZNIEM TRUDNYM

w Niepublicznym Gimnazjum

im. Jana Pawła II

w Laskowej

Laskowa 2010

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. OGÓLNY OPIS PROGRAMU	3
2. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW	4
3. TREŚCI PROGRAMOWE	6
3.1. Przyczyny i źródła mające wpływ na kształtowanie trudnej osobowości ucznia	6
3.2. Sposoby zapobiegania niepowodzeniom szkolnym	8
4. METODY PRACY Z UCZNIEM TRUDNYM.....	10
4.1. Profilaktyka pedagogiczna.....	10
4.2. Terapia pedagogiczna.....	11
5. PROBLEM AGRESJI WŚRÓD MŁODZIEŻY	11
5.1 . Przyczyny agresji	11
5.2. Przejawy agresji	11
5.3. Przejawy zachowań agresywnych w szkole	12
5.4. Sposoby likwidowania agresji na poziomie szkoły	12

WST Ę P

Z każdym rokiem przybywa do szkoły coraz większa grupa młodzieży mająca problemy w uczeniu się.

Uczniów przeżywających niepowodzenia szkolne nazywa się uczniami trudnymi, ponieważ nauczyciel zmuszony jest do poświęcenia im więcej czasu niż uczniom przeciętnym.

Trzeba podkreślić, że uczniowie trudni nie są w stanie sprostać stawianym im wymaganiom, nie czynią dostatecznych postępów w nauce, otrzymują słabe oceny i żyją w poczuciu krzywdy.

Przed szkołą i nauczycielem stoją trudne zadania, bo szkoła musi stworzyć właściwe warunki do realizacji programu wychowawczego dla ucznia trudnego, zaś nauczyciel zobowiązany jest podjąć trudne zadanie polegające na eliminowaniu trudności edukacyjnych i wychowawczych w pracy z uczniem nieprzystosowanym społecznie.

Do takich działań - zarówno szkołę, jak i nauczyciela- zmusza szybki rozwój nauki i techniki w naszym kraju, co sprawia, że gwałtownie rosną wymagania szkoły, która musi przystosować się do aktualnych potrzeb rynku, gospodarki narodowej, a także do wymagań Unii Europejskiej.

Program pracy z uczniem trudnym zorientowany został na ostateczny cel, którym jest eliminowanie trudności w elementarnym opanowaniu treści nauczania z poszczególnych przedmiotów, które umożliwią promocję i ukończenie szkoły. Mamy nadzieję, że umożliwi również przystąpienie do egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

1. OGÓLNY OPIS PROGRAMU

Bazę merytoryczną tego programu stanowią doświadczenia pedagogiczno-dydaktyczne, obserwacje i literatura.

W programie uwzględnione zostały istotne problemy dotyczące pracy wychowawczej z uczniem trudnym ujęte w podstawowe rozdziały i podrozdziały. Treści programu skupione zostały wokół czterech podstawowych zagadnień:

1. Rozpoznanie przyczyn i źródeł mających wpływ na kształtowanie trudnej osobowości ucznia
2. Sposoby zapobiegania niepowodzeniom szkolnym
3. Metody pracy z uczniem trudnym
4. Problem agresji wśród młodzieży: przyczyny, przejawy, sposoby przeciwdziałania.

Układ programu jest jednolity, czytelny i uporządkowany problemowo.

Kompozycję taką zastosowano z uwagi na możliwość osiągnięcia maksymalnej skuteczności procesu

wychowawczego w pracy z uczniem trudnym. Tak dobrane treści programowe mają umożliwić osiągnięcie celów, spośród których najważniejszymi wydają się:

- a. eliminowanie u uczniów negatywnego obrazu o samym sobie,
- b. poznanie źródeł niepokoju i przygnębienia, frustracji i agresji,
- c. stworzenie poczucia pewności siebie, zapewnienia równowagi emocjonalnej, wyrobienia przychylnego stosunku do innych,
- d. ułatwienie nawiązania kontaktów z innymi
- e. umożliwienie osiągnięcia lepszych wyników w nauce

Program dla ucznia trudnego, przedstawia propozycje różnorodnych sposobów zapobiegania niepowodzeniom szkolnym, metody pracy z uczniem trudnym oraz rzeczowy materiał podpowiadający, jak rozpoznać źródła i przyczyny niepowodzeń szkolnych, zachowań agresywnych uczniów oraz jak skutecznie im przeciwdziałać.

Program umożliwia opracowanie indywidualnych planów pracy wychowawczej z uczniem trudnym.

2. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Program pozostawia nauczycielom wiele swobody, dlatego też wymaga od nich dużej kreatywności. Wdrażanie *Programu pracy z uczniem trudnym* może być realizowane w odmiennej kolejności, można też samodzielnie zmieniać liczbę godzin indywidualnej pracy z uczniem mającym trudności w nauce, przystosowując je do możliwości i zainteresowań wychowanka. Związane jest to z właściwym, wcześniejszym rozpoznaniem rodzaju trudności, co pozwala nauczycielowi stosować zróżnicowane formy i metody pracy, pozwalające uczniowi na samorealizację. Zaś obowiązkiem nauczyciela i szkoły jest stworzenie ku temu najlepszych warunków.

Rola nauczyciela w realizacji „Programu pracy z uczniem trudnym” zmienia się, gdyż na początku jest on przede wszystkim tym, który „komunikuje” wiedzę, opracowuje i dostosowuje do potrzeb ucznia formy i metody pracy, by w miarę postępów w nauczaniu coraz bardziej skupiać się na odkrywaniu i rozwijaniu samodzielności ucznia w uczeniu się i zachęcania go do aktywności.

Aby osiągnąć zamierzone cele, trzeba koniecznie posłużyć się kilkoma metodami, technikami i formami pracy, np. :

Metody pracy z uczniem trudnym:

- profilaktyka pedagogiczna,
- terapia pedagogiczna.

Techniki wychowawcze:

- sondaż,
- opinie negatywne i pozytywne o uczniu,
- sondowanie wyłącznie pozytywnych opinii,
- decyzje grupowe,
- „burza mózgów”.

Formy pracy np.:

- poznanie uczniów,
- aktywizowanie do działania,
- natychmiastowa interwencja w momencie zachowań nieprzystosowanych,
- różnicowanie pracy domowej,
- ustalenie partii materiału do nauczania i określenie terminu pytania,
- stopniowanie trudności zadań: od łatwych do coraz trudniejszych,
- ocenianie pracy ucznia pozytywnie, nie nadużywanie ocen niedostatecznych.

3. TREŚCI PROGRAMOWE

3.1. Przyczyny i źródła mające wpływ na kształtowanie trudnej osobowości ucznia

Przyczyn i źródeł niepowodzeń szkolnych uczniów może być wiele. Jedną z nich może być: **rodzinna sytuacja ucznia** - pełna napięcie, nerwowości- która ma decydujący wpływ na to, że uczeń nie osiąga zadowalających wyników w szkole, a to sprawia, że staje się uczniem trudnym.

Niebagatelny wpływ ma także **środowisko**, w którym uczeń się wychowuje, a które ma silne oddziaływanie na jego osobowość i postawę wobec obowiązków szkolnych. Trzeba tu podkreślić to, że nadrzędnym warunkiem prawidłowego rozwoju psychofizycznego ucznia jest właściwa atmosfera w domu rodzinnym, charakteryzująca się zaspakajaniem jego potrzeb nie tylko w sferze materialnej, ale także emocjonalnej i duchowej. Obserwacje i doświadczenia wyraźnie pokazują to, że stosunek ucznia do nauki i innych obowiązków szkolnych w ogromnym stopniu zależy od stosunku samych rodziców do procesu kształcenia. Umiejętność motywowania ucznia do nauki daje pozytywne rezultaty, bo uczeń nie ma większych kłopotów z nauką.

Przyczyn niepowodzeń uczniów należy też upatrywać **w szkole**. Uczniów trudnych jest obecnie bardzo dużo. W szkole dostrzega się wyraźnie rozbieżności między celami edukacyjnymi a brakiem osiągnięć uczniów, którzy nie radzą sobie z wymaganiami szkolnymi. To z kolei zniechęca uczniów do szkoły, przekreśla chęć uczenia się.

Niepowodzenia szkolne powodują, że uczniowie ci doświadczają porażek, odsuwają się od szkoły, mają trudności ze sobą i z otoczeniem.

Przyczyny niepowodzeń szkolnych można przypisać wielu czynnikom, jak:

- samemu uczniowi
- osobie nauczającej
- zbyt przeładowanemu materiałowi programowi nauczania
- ogólnej atmosferze panującej w szkole

W dużej części to sami uczniowie przyczyniają się do swoich niepowodzeń. Jedną grupę stanowią ci, których charakteryzuje niska sprawność procesów myślowych, co stwarza problemy z przystosowaniem wiedzy. Drugą grupę tworzą ci, którzy chcą osiągnąć sukces, ale stosowane przez nich metody nie dają odpowiednich rezultatów. Trzecią grupę stanowią ci, którzy przejawiają negatywne zainteresowania i skłonności oraz jawnie prezentują swoje negatywne nastawienie do szkoły. Ci uczniowie sprawiają najwięcej trudności w szkole.

Warto podkreślić to, że nauczyciel ma możliwości w istotny sposób wpływać na uzyskiwanie pozytywnych wyników w nauce. Aby to osiągnąć powinien być ambitny, kreatywny, podatny na innowacje, potrafiący zachęcać uczniów do intensywnego wysiłku, aby wyjść z trudności szkolnych.

Nauczyciel w szkole pomaga uczniom trudnym, choć jest to zadanie odpowiedzialne i bardzo trudne, bo wymaga od nauczyciela dużo cierpliwości w stosunku do nieprzystosowanego społecznie ucznia.

Przyczyny i źródła niepowodzeń szkolnych ucznia można sklasyfikować w następujący sposób:

1. warunki rodzinne:

- a. przynależność do niższej klasy społecznej,
- b. konflikty rodzinne,
- c. choroba psychiczna w rodzinie,
- d. słaba więź z rodzicami,
- e. dezorganizacja rodzinna,
- f. zaburzenia w komunikowaniu się,
- g. wadliwe metody wychowawcze rodziców,

2. problemy emocjonalne:

- a. maltretowanie w dzieciństwie,
- b. apatia lub otepienie emocjonalne,
- c. niedojrzałość emocjonalna,
- d. stresujące zdarzenia życiowe,
- e. niska samoocena,
- f. brak kontroli emocji,

3. problemy szkolne:

- a. niepowodzenia w nauce,
- b. demoralizacja szkolna,
- c. brak pomocy dydaktycznych lub dysponowanie pomocami przestarzałymi, nieatrakcyjnymi,

4. problemy interpersonalne:

- a. odrzucenie przez rówieśników,
- b. alienacja i izolacja.

3.2. Sposoby zapobiegania niepowodzeniom szkolnym

Istnieje wiele sposobów i form pracy z uczniem trudnym, które pozwalają zminimalizować niepowodzenia szkolne.

3.2.1. Pozytywna rola zajęć lekcyjnych w pracy wychowawczej z uczniami nieprzystosowanymi społecznie; polegające na:

- uwzględnianiu zainteresowań uczniów,
- dostrzeganiu potrzeb psychospołecznych uczniów,
- odwoływanie się do ich własnej aktywności i samodzielności,
- wyzwalaniu w uczniach nowych zainteresowań,
- rozbudowaniu potrzeb społecznych,
- zdecydowanym odejściu od lekcji prowadzonych stereotypowo,
- konieczności uatrakcyjnienia zajęć lekcyjnych zgodnie z wymaganiami dydaktyki i teorii wychowania,
- pomocy uczniom trudnym w uzyskaniu pewnego minimum osiągnięć w nauce,
- podmiotowym traktowaniu ucznia przez nauczyciela,
- dobrej organizacji pracy,
- współpracy nauczyciela z rodzicami,
- szczególnej trosce o pozytywną motywację do nauki, wyróżniającą się w:
  - stosowaniu na zajęciach metod nauczania problemowego;
  - pracy w zespołach;
  - działalności praktycznej.
- pogłębianiu u uczniów poczucia własnej wartości poprzez powierzanie im zadań na miarę ich możliwości,
- nagradzaniu pozytywnymi ocenami,
- ograniczaniu ocen niedostatecznych,
- zastosowaniu koncepcji wzmożonego współdziałania młodzieży w organizowaniu zajęć lekcyjnych,
- proponowaniu zadań domowych, które aktywizują uczniów jeśli ich dobór jest zgodny z zainteresowaniami uczniów.

3.2.2. Indywidualna praca nauczyciela z uczniem trudnym polegająca na:

- poznaniu ucznia,

- aktywizowaniu do działania,
- natychmiastowej interwencji w momencie zachowań niestosownych,
- różnicowaniu pracy domowej,
- okresowym obniżeniu wymagań edukacyjnych,
- świadomym ignorowaniu oznak nieprzystosowania ucznia,
- ustaleniu partii materiału do nauczania i określeniu terminu pytania,
- stopniowaniu trudności zadań: od łatwych do coraz trudniejszych,
- pozytywnym ocenianiu pracy ucznia,
- akceptacja osoby, a nie zachowania.

3.2.3. Rola zajęć pozalekcyjnych i organizacji szkolnych w pracy wychowawczej z uczniem trudnym.

Aktywne uczestnictwo ucznia trudnego w zajęciach pozalekcyjnych i w pracy organizacji szkolnych pozwala osiągnąć efektywne wyniki i zrealizować istotne cele wychowawcze:

- zajęcia sportowe,
- koła zainteresowań.

3.2.4. Zajęcia wyrównawcze

Zajęcia wyrównawcze- to praca uczniów trudnych w kilku-osobowych grupach. Spełniają ą one ważne cele:

- zachęcają uczniów do nauki,
- wdrażają ich w odpowiednie techniki pracy umysłowej,
- ustalają i wyrównują braki w zakresie wiadomości i umiejętności szkolnych,
- stwarzają pozytywne warunki, jak:
  - przyjazna atmosfera kontaktu,
  - wzajemne zaufanie,
  - akceptowanie podmiotowości ucznia.

4. METODY PRACY Z UCZNIEM TRUDNYM

W pracy wychowawczej z uczniem trudnym warto zastosować dwie metody. Program określa ich cele i sposoby realizacji.

4.1. Profilaktyka pedagogiczna Cel:

- zapobieganie opóźnień,
- wykrycie luk w wiadomościach ucznia. Sposoby realizacji:
- nauczanie problemowo - grupowe: w tym nauczaniu uczniowie pracują w 3-5-osobowych grupach nad rozwiązaniem problemów. (Ucznia słabego nauczyciel łączy z uczniami lepszymi w nauce. Uczniowie zdolniejsi pomagają w pracy uczniom słabszym. W ten sposób uczeń z trudnościami w nauce nabiera wiarę we własne możliwości i uzupełnia brakujące wiadomości),
- systematyczna kontrola wykonywanych przez uczniów prac domowych,
- racjonalne organizowanie lekcji powtórzeniowych,
- jawne ocenianie wyników nauczania,
- współpraca z rodzicami, opiekunami ucznia.

4.2. Terapia pedagogiczna

Cel:

- likwidacja luk w wiadomościach.

Sposoby realizacji:

- indywidualizacji pracy na lekcjach,
- prowadzenie lekcji na kilku poziomach,
- różnicowanie prac domowych,
- indywidualne zalecenia wyrównawcze,
- pomoc uczniom trudnym w docenianiu siebie, w określaniu własnych celów.

5. PROBLEM AGRESJI WŚ RÓD MŁODZIEŻY

Agresja wśród młodzieży jest zjawiskiem niepokojącym, dlatego wymaga szczególnych działań wychowawczych, których celem powinno być likwidowanie zachowań agresywnych oraz przeciwdziałanie ich powstawaniu i utrwalaniu się.

Chcąc skutecznie zapobiegać i przeciwdziałać agresywnemu zachowaniu się uczniów, należy dokładnie rozpoznać: przyczyny agresji, przejawy agresji i zachowań agresywnych w szkole, analizując wpływ różnorodnych czynników.

5.1 . Przyczyny agresji

- niska samoocena,
- przeżywanie różnego rodzaju niepowodzeń,
- obwinianie innych,
- nuda, brak umiejętności wartościowego wypełniania wolnego czasu,
- brak kontaktu z rodzicami i ciepła domowego,
- wzorce agresywnych zachowań prezentowane w telewizji, w grach komputerowych,
- brak ogólnych wiadomości, ubogie słownictwo,
- trudna sytuacja życiowa,
- rozstanie, rozwód rodziców, śmierć bliskich osób,
- dysleksja,
- brak tolerancji.

5.2. Przejawy agresji

- wrogie, niechętnie nastawienie do innych,
- zuchwałość,
- „zgrywanie się”,
- arogancja,
- rozboje, pobicia, wymuszenia,

5.3. Przejawy zachowań agresywnych w szkole

1. Wpływ czynników pozaszkolnych:

- złe funkcjonowanie osobowości ucznia
  - kłopoty w nauce
  - nieumiejętność przystosowania się
  - zazdrość w odniesieniu do kolegów
  - rywalizacja w nauce
  - zazdrość o oceny
2. Nieodpowiedni wpływ rodziny i pozaszkolnego środowiska
- niewłaściwy wpływ środowiska rodzinnego
  - konflikt między rówieśnikami
  - dominacja starszych kolegów nad młodszymi
3. Czynniki szkolne
- wadliwe funkcjonowanie szkoły
    - anonimowość uczniów
    - brak współpracy szkoły z rodziną
  - nieprawidłowe funkcjonowanie nauczyciela:
    - brak sprawiedliwości w ocenianiu
    - niedostateczna kontrola ucznia
    - tworzenie sytuacji stresowych
  - wadliwe organizowanie procesu kształcenia:
    - przeciążone programy nauczania
    - brak zajęć pozaszkolnych
    - mało atrakcyjne zajęcia

5.4. Sposoby likwidowania agresji na poziomie szkoły

1. Analiza sytuacji w szkole:

- a. ankieta wśród uczniów
- b. dzień poświęcony problemowi agresji,
- c. zwiększenie kontroli podczas przerw, częstsze interwencje,
- d. ogólnoszkolne zebrania rodziców,
- e. szkolenia dla nauczycieli,
- f. współpraca: dom-szkoła.

2. Środki zaradcze na poziomie klasy:

- a. godziny wychowawcze,

- b. wycieczki, spotkania integrujące zespół klasowy,
- c. nauka poprzez współpracę,
- d. wspólne zajęcia, wzmacniające więzi między uczniami,
- e. zebranie rodziców, indywidualne rozmowy,

3. **Środki zaradcze na poziomie jednostki:**

- a. poważne rozmowy ze sprawcami i ofiarami,
- b. rozmowy z rodzicami uczniów, których problem dotyczy,
- c. pomoc ze strony neutralnych uczniów,
- d. fachowa pomoc psychologa,
- e. współpraca na poziomie: szkoła – PP-P
- f. współpraca pedagoga i wychowawców z policją, OPS, sądem,
- g. zmiana klasy lub szkoły.

Winę za niepowodzenia szkolne uczniów ponoszą osoby dorosłe. Wszelkie frustracje i kłopoty dziecka biorą się z braku akceptacji i doceniania w domu rodzinnym i otaczającym dziecko środowisku. Brak należytej troski i ciepła ze strony rodziców niweczy nawet najlepsze pozytywne oddziaływania ze strony szkoły. Uczeń trudny musi mieć kogoś wspierającego jego działania w szkole. Pedagog, który potrafi okazać zrozumienie dla problemów ucznia, ma dobre podstawy do wywierania na niego wpływów. Energję i niezadowolenie trudnego dziecka dobry pedagog kieruje na pozytywne działania, co umacnia u dziecka wiarę we własne siły. Otwartość i życzliwość są podstawą do nawiązania porozumienia, a serdeczność i szczere zainteresowanie stwarza możliwość wpływania na wyniki nauczania uczniów.

BIBLIOGRAFIA:

1. Czerenko P., Problem przemocy w szkole. „Edukacja” 1996 nr 1 str.99-100
2. Lewczuk E., Agresja wśród dzieci i młodzieży: Poradnik Bibliograficzny, Warszawa 1999, str. 78-79
3. Lewicki A., Jak powstają trudności wychowawcze, Warszawa 1975
4. Łabocki M., Trudności wychowawcze w szkole, WSiP, Warszawa 1989
5. Przetacznikowa M., Jak powstają trudności wychowawcze, W-wa 1983